

BULGAR TARİH VE COĞRAFYA MUALLİMLERİNİN 1932 EDİRNE ZİYARETİ

Hüseyin MEVSİM*

ÖZET

1930'lu yılların başında, özellikle kültür, sanat, eğitim-öğretim ve spor gibi alanlarda Türk-Bulgar ilişkilerinde bir canlanma görülür. İki ülkenin eğitim-öğretim alanındaki ilişkileri; karşılıklı öğretmen ve öğretim üyesi ziyaretleri başlığı altında toplanabilir. Bu alandaki iyi niyetli temasların temelinde; yüzyıllık komşuyu tanıma, ayrıca eğitim-öğretim ve toplumsal yaşamındaki yenilikleri kaydetme isteği, dostluk ve kardeşliği geliştirme arzusu yatar. Etkinliklerin doruk noktasını; başmüfettişler, öğretim üyeleri ve bir milletvekili refakatinde 81 Bulgar tarih ve coğrafya mualliminin 27 Nisan–11 Mayıs 1932 tarihleri arasında İstanbul, Bursa ve Edirne'ye düzenledikleri bilimsel gezinin oluşturduğu söylenebilir. Ülkenin dört bir yanından toplanan Bulgar eğitimciler, yaklaşık iki haftalık Türkiye gezisi sırasında onlarca mektebi ve müzeyi ziyaret eder, Türk meslektaşlarıyla görüşerek komşunun eğitim-öğretim sistemi, sosyoekonomik durumu ve toplumsal eğilimleri hakkında gözlemlerde bulunurlar. Çalışmada, geziye katılan bazı muallimlerin hatıra ve raporlarından, ayrıca Bulgar ve Türk arşiv belgeleri ve ulusal ve yerel gazetelerden hareketle Bulgar eğitimcilerin, ülkelerine dönüş yolunda bir gün ve gece kaldıkları Edirne ziyareti incelenmekte, konukların sınır kentiyle ilgili izlenimleri üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bulgar-Türk İlişkileri, Bulgar Muallimler, İstanbul, Bursa, Edirne.

---

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bulgar Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara, E-mektup: hmevsim@ankara.edu.tr.

HÜSEYİN MEVSİM

1932 EDİRNE VISIT OF BULGARIAN HISTORY AND GEOGRAPHY TEACHERS

ABSTARCT

During the early 1930s, there was a revival in the Turkish-Bulgarian relations in areas such as culture, art, education and sports. The educational relations of the two country can be collected under a main topic; the mutual visits of teachers and academic members. The basis of this friendly contact is the willing of recognizing the century-old neighbour, examining the innovations in educational and social life, and also improving the friendship. The peak of the activities was the scientific İstanbul, Bursa and Edirne visit of 81 Bulgarian history and geography teachers under the company of chief inspectors, academic members and a congressman between 27th April – 11th May 1932. Bulgarian educators coming from the four corners of Bulgaria have visited tens of schools and museums during their two-week Turkey visit. Also they have contacted with their Turkish colleagues and make some observations related to the education system, socio-economic conditions and social tendencies of Turkey. In this study, by the help of both the memoirs and reports of some teachers attended to the visit and archive information with national and local newspapers, Edirne, where they have spent their one night and day during the way back to Bulgaria, visit of Bulgarian educators is examined and their impressions related with this border town was emphasized.

Keywords: Turkish-Bulgarian relations, Bulgarian teachers, İstanbul, Bursa, Edirne.

Giriş

Her ne kadar tarihçiler 1930'ların başındaki Türk-Bulgar siyasî ilişkilerini "soru işaretli dostluk"¹ şeklinde değerlendirmeyi yeğleseler de, sözünü ettiğimiz zaman diliminde, özellikle kültür, sanat, eğitim-öğretim ve spor gibi alanlarda tarihsel önyargı, kuşku ve tortulardan arınıldığı, ılık rüzgârların estiği, yakınlaşmayı ve açık diyalog kurma isteğini tetikleyen karşılıklı ilginin en yüksek noktaya ulaştığını düşünmekteyim.

---

¹ Liudmil Petrov, *Bălgariia i Turtsiia (1931-1941)*, [Bulgaristan ve Türkiye (1931-1941)], İzdatelstvo "İvray", Sofya 2001, s. 50.

BULGAR TARİH VE COĞRAFYA MUALLİMLERİNİN 1932 EDİRNE ZİYARETİ

İki ülkenin eğitim-öğretim alanındaki ilişkileri; karşılıklı öğretmen ve öğretim üyesi ziyaretleri kümesi altında toplanabilir. 1930'ların başında bu alandaki temaslar hakkında birkaç örnek vermeden önce, daha sonraki yıllarda iki ülke ilişkilerinde başka eğilimlerin ağırlık kazanacağını ve farklı bir evreye girileceğini belirteyim.²

9 Nisan 1931'de, okul müdürü Krum Nikodimov öncülüğünde, Sofya İkinci Erkek Lisesi'nden bir grup öğretmen ve eğitimci Edirne'yi ziyaret eder. Geziyle bilgi ve görgü artırımı, ders programı ve metodüğü üzerinde fikir paylaşımı vs. amaçlanır. Bulgar konuklar kentin tarihsel anıtlarını ziyaret ederler, ayrıca Kız Muallim Mektebi'nde onurlarına özel bir müsamere düzenlenir ve daha sonra geliştirilecek olan kişisel ve meslekî temaslar kurulur. Aynı yıl içinde, Edirne Kız Muallim Mektebi müdürü Rifat Necdet, elli meslektaşıyla Plovdiv [Filibe], Sofya, Ruse [Rusçuk] ve Varna'da çeşitli Bulgar mekteplerini ziyaret eder. Başka bir araştırmamın konusunu oluşturan bu ilginç gezinin rehberliğini ve tercümanlığını, Edirne Dr. Petır Beron Bulgar İlkokulu'nda Türkçe, Türk tarihi, coğrafya, vatandaşlık bilgisi ve yurt bilgisi muallimliği yapan Osman Nuri [Peremeci] üstlenir.

1932 başlarında, İstanbul Yüksek Mühendislik Mektebi öğretim üyesi Salih Murat, Sofya Üniversitesi Fizik ve Matematik Fakültesi'ndeki meslektaşlarına misafir olur; Bulgar payitahtında iki hafta kalarak öğretim üyeleri ve öğrencilere üç konferans verir. Aynı yıl, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden ünlü profesörler Akil Muhtar, Akif Şakir ve Salih Zeki, çalışma organizasyonu ve yöntemleri hakkında bilgi aldıkları Sofya Üniversitesi Şirürji Kliniği'ne konuk olurlar.³ 4 Mayıs 1932'de Prof. Dr. Stefan Kirov İstanbul'a gelir. Bir gazetecinin sorusu üzerine, iki ders vermek ve dostu olan eski Sofya Büyükelçisi Fethi Bey'i [Okyar] ziyaret etmek için geldiğini söyler.⁴ Haziran 1932'de, beden eğitimi başmüfettişi sıfatıyla Selim Sırrı [Tarcan] Sofya'yı ziyaret eder. Türk Olimpiyat hareketinin öncüsü, komşu ülke başkenti ve çevresindeki köy ve kasabalardan edindiği izlenimlerini *Gezi Notları* başlığı altında 22 Haziran-

² Hüseyin Mevsim, *Bulgar Yazar ve Ressam Çudomir'in 1932 Türkiye İzlenimleri*, Sbornik nauchni dokladi, Universitetsko izdatelstvo "Paisiy Hilendarski", Plovdiv 2012, s. 34.

³ Pars Tuğlacı, *Bulgaristan ve Türk-Bulgar İlişkileri*, Pars Yayın, İstanbul 1984, s. 143.

⁴ *Tsentralen dârjaven arhiv [Merkez Devlet Arşivi]*, 176k, 6, 2174, 3.

HÜSEYİN MEVSİM

20 Ağustos 1932 tarihleri arasında Cumhuriyet gazetesinin 15 nüshasında yayımlar.⁵

Verilen örneklerden, 1930'ların başında Bulgaristan ile Türkiye arasında, eğitim alanında aktif ve iyi niyetli temasların kurulduğu anlaşılır. Temasların temelinde; yüzyıllık komşuyu tanıma, ayrıca eğitim-öğretim ve toplumsal yaşamındaki yenilikleri kaydetme isteği, dostluk ve kardeşliği geliştirme arzusu ve sadece coğrafyanın değil, tarihin de birleştirdiği iki halk arasındaki yakınlık bilinci yatar.

Bulgar Tarih ve Coğrafya Muallimlerinin Türkiye Gezisi

Örneklenen karşılıklı temas ve etkinliklerin doruk noktasını; başmüfettişler, öğretim üyeleri ve bir milletvekili refakatinde 81 Bulgar tarih ve coğrafya mualliminin 27 Nisan - 11 Mayıs 1932 tarihleri arasında İstanbul, Bursa ve Edirne'ye düzenlediği bilimsel gezinin oluşturduğunu düşünmekteyim. Hedef ve amaç, organizasyon ve gerçekleştirme, katılım, toplumsal yankı ve somut sonuçlar açısından kuşkusuz bu etkinlik ötekilerinden öne çıkar.

1930'lu yıllarda Bulgaristan Çarlığı Millî Eğitim Bakanlığı, genelde Nisan ayı sonuna denk düşen Paskalya yortusunda yararlı bir uygulama başlatır. Bakanlığın girişimiyle yaklaşık on gün süren Paskalya tatilinde liselerdeki tarih ve coğrafya muallimlerine yönelik ülke içinde tarihsel önem arz eden kentlere ve mekânlara eğitim amaçlı bilimsel geziler düzenlenir. Gelenek haline gelen bu uygulamanın kapsamı 1932 yılında genişletilir. Bu sefer yurtdışına, daha doğrusu, orada gerçekleşen inanılmaz yenilikleri yerinde görmek ve tanımak amacıyla Mustafa Kemal Paşa'nın ülkesine gezi düzenlenmesi kararı alınır. Ülke çapındaki okullarda görevli bütün tarih ve coğrafya muallimlerine gerekli duyurular yapılır ve sonuçta 81 kişi İstanbul, Bursa ve Edirne'yi kapsayan geziye katılır.⁶

---

⁵ Mevsim, *a.g.e.*, s. 35.

⁶ Hüseyin Mevsim, *Pätuvaneto na Chudomir v Turtsiia (1932)*, [Çudomir'in 1932 Türkiye Gezisi], İzdatelstvo "Janet 45", Plovdiv 2012, s. 35.

BULGAR TARİH VE COĞRAFYA MUALLİMLERİNİN 1932 EDİRNE ZİYARETİ

İlk başta geziye Ankara'nın da dâhil edileceği belirtilse de, daha sonra başkent ayağından vazgeçilir. "Asar-ı atıkayı olduğu gibi, coğrafi ve etnografya özellikleriyle de tanışma amacı"⁷ taşıyan geziye çıkan Bulgar muallim kafilesine Millî Eğitim Bakanlığı Tarih Eğitimi başmüfettişi Vladimir Nikolov'un başkanlık, ayrıca Sofya Üniversitesi Rektörü, ünlü bilim ve siyaset adamı Prof. Dr. Bogdan Filov (1883-1945) ve Ortaçağ tarihçisi Prof. Dr. Vasil Zlatarski'nin (1866-1935) eşlik etmesi kararlaştırılır. Adı geçen uluslararası ölçekteki Bulgar bilim insanlarının tarih muallimlerine İstanbul'da konferans vermeleri tasarlanır. Buna göre, Filov, müze ziyaretleri sırasında Bulgar muallimlere Bizans sanatını anlatacak, Zlatarski de İstanbul'un fethiyle ilgili bir konferans verecektir.

Sözünü ettiğim 81 kişilik kafiye, o yıllarda Kazanlık Karma Pedagoji Okulu'nda resim öğretmenliği ve yerel müzede derlemecilik yapan Dimitir Çorbadjiyski (1890-1967) de bulunur. Çok geçmeden Çudomir takma adıyla büyük Bulgar ressamı ve öykücüsü olarak tanınacak yaratıcı, heyecanla Türkiye gezisine katılır. Kuşkusuz, 42 yaşındaki Çudomir'in yaşamında önemli bir yer tutan bu bilimsel gezinin, bırakmış olduğu yazılı tanıklıklar ışığında bütünsel olarak ele alınması gerekir. Çudomir'in Türkiye gezisine çıkma dürtüsüyle ilgili elimizde somut veriler olmasa da, bunun temelinde yeni coğrafi ve kültürel diyar ve mekânlar tanıma merakının, Doğu'ya ve özelde Türkiye'ye beslediği ilginin yattığını tahmin etmek zor değildir.

Yolculuğa titizlikle hazırlanan yazar, gezi sırasında, bugün Çudomir Edebiyat ve Sanat Müzesi arşivinde bulunan solgun pembe renk kapaklı ve kareli bir not defterine günbegün ziyaret ettiği yerleri, müzeleri, anıtları ve okulları not eder veya çizer.⁸ Bu notlar ışığında, dönüşünden sonra muallimler önünde sunduğu ve yolculuğu ve ziyaret ettiği ülke hakkında izlenimlerini daha ayrıntılı aktardığı 16 sayfalık raporunu hazırlar. Her ne kadar raporun girişinde Çudomir alçak gönüllülikle izlenimlerinin "aceleci, üstünkörü ve uzman olmayan birine ait olduğunu" vurgulasa da, düştüğü notların komşu ülke hakkında nesnel ve tarafsız bir bakış içerdiği görülür. Dönemin bütün eğilim ve umutları, cumhuriyet rejiminin öncelikleri,

⁷ *Zora Gazetesi*, 1932, 3844.

⁸ Mevsim, *Bulgar Yazar ve Ressam...*, s. 38.

HÜSEYİN MEVSİM

kentlerin sosyoekonomik durumu doğru şekilde yakalanmıştır. 21 Mayıs'ta muallimler önünde sunulan rapor; üslubu ve yorumuyla meslektaşlarının ilgisini çekmiş olacak ki, Kazanlık Karma Pedagoji Okulu Muallimler Toplantısı protokolünde "D. Çorbadjiyski'nin tarih muallimlerinin İstanbul gezisiyle ilgili raporu dinlendi; raporda, Türkiye'yle ilgili izlenimler gayet edebî şekilde aktarılmaktadır"⁹ diye belirtilir. Böylece raporda sadece programın ve ziyaret edilen yerlerin kaydıyla yetinilmediği, değerlendirmeye de yer verildiği anlaşılır.

Bulgar tarih ve coğrafya muallimlerinin her iki ülke kamuoyunda yankı uyandıran ve ilgiyle izlenen bilimsel gezisini sadece Çudomir'in adı geçen eserleri üzerinden değil, kafiye yer alan coğrafya muallimi Bone Bonev'in 1934'te *Kemal Paşa'nın Ülkesinde* ("V stranata na Kemal paşa") adıyla kitaplaştırdığı notlarının yanı sıra, dönemin Bulgar ve etkinliği neredeyse günbegün takip eden Türk gazetelerinde çıkan haberlerden, ayrıca Bulgar ve Türk arşivlerinde bulduğum belgeler ışığında canlandırmaya çalışacağım.

Gezi düzenleme komitesi İstanbul'a denizyoluyla gitmenin daha uygun olacağını düşünür. Bundan dolayı geziye Kuzey Bulgaristan'dan katılacak muallimlerin Varna'da, Güney'den olanların ise Burgaz'da toplanmaları kararlaştırılır. İlk başta Bulgar Merkez Bankası'nın muallimlerin yurtdışı gezisi için döviz sağlayamayacağı gerekçesiyle etkinliğin gerçekleştirilmesi tehlikeye girse de, bu sorun aşılar ve sonuçta kafiye 25 Nisan 1932'de, akşamüzeri, Burgaz Limanı'ndan İskenderiye seferine çıkan Burgas gemisiyle Karadeniz ve Boğaz'dan İstanbul'a hareket eder. Sütliman bir denizde gerçekleşen yolculuktan sonra ertesi gün İstanbul Karaköy'e ulaşılır. Yeni evlenen ve bir anlamda balayına çıkan Prof. Dr. Filov ise, eşi Evdokia ile ana kafileden bir gün önce trenle İstanbul Sirkeci garına gelir. Burada Bolu milletvekili Hasan Cemil [Çambel], İstanbul Üniversitesi rektörü Muammer Raşit [Seviğ], müderrisler, maarif müfettişleri, muallim mektepleri ve lise müdürleri tarafından sıcak bir şekilde karşılanır. Sofya Üniversitesi rektörü, garda kendisini bekleyen Cumhuriyet ve Vakıf gazetesi muhabirlerine, düzenlenen kapsamlı gezinin

---

⁹ *Teritorialna direktsiia "Dărjaven arhiv – Stara Zagora" [Devlet Arşivi Stara Zagora Bölge Müdürlüğü], 741k, 1, 54.*

BULGAR TARİH VE COĞRAFYA MUALLİMLERİNİN 1932 EDİRNE ZİYARETİ

amacını, “Türk meslektaşlarımızla tanışmak ve dost memleketin üniversite, lise ve mekteplerinde tetkikatta bulunmak” şeklinde açıklar. Ünlü bilim insanına göre, “Bu suretle iki dost millet arasındaki fikrî anlaşma ve yakınlığın bir daha kuvvet bulacağı muhakkaktır”.

İstanbul’da kaldıkları yaklaşık bir hafta içinde Bulgar muallimler çok iyi ağırlanır; Türk yetkililerin hazırladığı yoğun ve zengin bir program çerçevesinde kendilerine, o dönemki adıyla Kız Muallim Mektebi, Erkek Muallim Mektebi, Galatasaray Lisesi, Yüksek Mühendis Mektebi [İstanbul Teknik Üniversitesi], Darülfünun [İstanbul Üniversitesi] gibi kentin kayda değer bütün öğretim kurumlarını, ayrıca Topkapı, Beylerbeyi, Dolmabahçe, Arkeoloji Müzesi, Askerî Müze gibi tarihsel mekân ve müzeleri ziyaret etme imkânı sağlanır. Bulgar muallimler genç Cumhuriyet’in okullara ve eğitime verdiği önemi yerinde görürler; talebelerin coşkusundan ve mekteplerin teknik donatım ve imkânlarından etkilenecek eğitim alanında gözlenen büyük değişimi algılamakta adeta zorlanırlar. Bu arada, Bulgar eğitim sistemini Türk eğitim sistemiyle karşılaştırarak özellikle ruh ve disiplin açısından komşuların açık ara üstün olduğunu kabul ederler.¹⁰

İstanbul’da geçirilen zamandan sonra kabile, Paskalya’ya denk düşen 1 Mayıs günü, ikinci durakları olan Bursa’ya hareket eder. Buraya gidiş amaçları da, “tarihî İslâm asarını ve çiniciliğimizi yakından tetkik etmek” (Cumhuriyet, 2 Mayıs 1932) olarak belirtilir. İstanbul’dan Mersin gemisiyle Mudanya’ya yola çıkan konukları refakat eden milletvekilleri ve müfettişler arasında, Bulgarların, günlük Zora [Tan] gazetesinde tefrika edilen *Çalıkluşu* romanıyla yakından tanıdıkları ünlü yazar Reşat Nuri [Güntekin] de bulunur. Öğleyin Mudanya’ya ulaşan Bulgar kabile, başka bir kıtaya ayak basmanın heyecanını yaşar. Burada törenle karşılandıktan sonra, Türk ve Bulgar bayraklarıyla süslü yedi büyük otomobille Bursa’ya hareket edilir. Yolculuk boyunca doğanın güzelliği karşısında kayıtsız kalamadıkları görülen Bulgar muallimler için Çekirge’de de karşılama töreni düzenlenir ve Bursalı muallimler konuk meslektaşlarını bağrına basarlar. Valilik adına Mektupçu Şevket Bey de karşılamada yer alır. Daha sonra konuklardan bir heyet Valiliği ziyaret eder. Fakihe, Muhtar Şevket, Edip, Memduh adındaki yerli muallimlerin mihmandarlığında önce Muradiye Camisi ve özellikle

¹⁰ Mevsim, *Pätuvaneto na Chudomir...*, s. 116.

HÜSEYİN MEVSİM

Bulgar Prenses Mara'nın külliyyede bulunan türbesi ziyaret edilir, ardından da, konukların boyutu ve iç mekânından etkilendikleri Ulu Cami gezilir. Akşam saat 8'de belediyede Bulgar konuklara ziyafet verilir. Büyük salondaki masalar dolar, Belediye Başkanı Muhiddin Bey [Ali Muhiddin Dinçsoy], bol alkış alan bir konuşma yapar. Bulgar kafilesi adından da Prof. Dr. B. Filov Fransızca yanıt verir.¹¹

Ertesi gün, konukları Bursa'da yine yoğun bir program bekler. Arkeoloji Müzesi, Yeşil külliyesi ve çok sayıda mektep ve fabrika gezilir. Akşam da Kız Muallim Mektebi'nin Türk ve Bulgar bayraklarıyla süslenmiş salonunda müsamere düzenlenir. Kız öğrenciler, Reşat Nuri'nin, konukların büyük ilgiyle izledikleri *Ümit Mektebi* piyesini sahnelerler. (Bonev, 1934: 36). Sevecen ve alçakgönüllü tavrıyla herkesin sevgi ve sempatisini kazanan ünlü yazar uzunca alkışlanır.

3 Mayıs günü Bulgar muallimler Gemlik, Orhangazi ve Yalova üzerinden yeniden İstanbul'a dönerler. Burada bir süre daha kalıp Adalar'ı, Çamlıca'yı, Edirnekapı'yı, Sveti Stefan Bulgar Ortodoks Kilisesi'ni, Edirnekapı'yı, Yedikule'yi vs. ziyaret ederler.

Bulgar Muallimler Edirne'de

İstanbul ve Bursa'dan sonra 9 Mayıs akşamı Bulgar muallimler Edirne'ye hareket etmek üzere Sirkeci garına gelirler. Resmî ve diplomatik çevreler dışında kendilerini uğurlamaya Türk muallim ve izciler de gelmiştir. Trenin hareketinden önce ulusal marşlar söylenir, "Hurra!" ve "Yaşa!" nidalarıyla Sirkeci adeta inler.¹² Gezi boyunca kendilerine gösterilen olağanüstü sıcak ilgi ve muhabbetten dolayı Bulgarlar ev sahibi Türklerden ayrılırken gözyaşlarını zor tutarlar. Yol boyunca trenin durduğu garlarda su olmaması konukların dikkatini çeker. Üzüldükleri tek şey, gece yolculuğunda Trakya'nın doğal güzelliklerini göremeyecek olmalarıdır. Gece yarısından sonra hafif bir yağmur çiselemeye başlar ve yolcuların çoğu saat 4'e doğru Uzunköprü'de uyanır. Ovanın az işlendiği, daha çok çalılık ve muzır otlarla kaplı olduğu gözlerden kaçmaz. Kuleliburgaz'dan sonra

¹¹ *Yeni Fikir Gazetesi*, Bursa, 1932, 491.

¹² Bonev Bonev, *V stranata na Kemal pasha. Pätni belejki i vpechatleniia [Kemal Paşa'nın Ülkesinde. Yolculuk Notları ve İzlenimleri]*, Pechatnitsa "Zora", Kyustendil 1934, s. 61.

BULGAR TARİH VE COĞRAFYA MUALLİMLERİNİN 1932 EDİRNE ZİYARETİ

Yunan toprağına girilmeden önce, gardan ucuz sardalye konserveleri alınır. Çok geçmeden sağda, Selimiye'nin devasa kubbesi ve sivri minareleri görülür. Saat 6'da, sabahın ilk ışınlarıyla Karaağaç garına ulaşılır.

Yerel bir gazete, bir hafta önceden *Bulgar Muallimleri* başlıklı kısa haber yazısında “Paskalya tatilinden istifade ederek 80 kadar Bulgar muallimi, Sofya Darülfünun emini ile Maarif müsteşarının riyasetinde (...) şehrimize gelerek bir tetkik ve tenezzüh seyahati”¹³ gerçekleştireceklerini duyurur. Bu kısa yazıdan, kenti ziyaretleri sırasında konuklarla Muallimler Birliği'nin ilgileneceğı anlaşılır. 1 Mayıs tarihli Millî Gazete'de¹⁴ de aynı başlık altında verilen haberde, Maarif Müdürü Sadık Bey'in Bulgarca bilen hocalardan Osman Nuri'yi, Orta Mektep musiki muallimi Hamdi Bey'i, Cumhuriyet başmuallimi Hulusi Gazi'yi, Şehir Yatı Mektebi kâtibi Arabacıoğlu Mehmet'i görevlendirdiğı belirtilir.

Karaağaç garına inişlerinden itibaren Bulgar muallimleri çok yoğun bir gün bekler. Erken saate rağmen Vali yardımcısı Feyzi Bey, meslektaş ve talebeler tarafından coşkuyla karşılanan Bulgarlara izci grubu çiçekler sunar. İki ülkenin ulusal marşlarının çalınmasından ve karşılıklı selâmlamalardan sonra fotoğraflar çekilir ve bunlar öğle yemeğinde herkesin tabağının kenarına bırakılır. Otomobil ve faytonlarla kente getirilen Bulgar muallimler Kız ve Erkek Muallim Mektebi'nde konuk edilirler. Millî Gazete'deki sözü edilen yazıya göre, “Dostlarımız muntazam bir program dâhilinde fevkalâde izaz ve ikram edildiler”. Kız Muallim Mektebi müdürü Rifat Necdet bir anlamda ev sahipliğı yapar. Çudomir'e göre, “müdür bizi karşıladı, konuk etti, gezdirdi ve krallar gibi uğurladı”.¹⁵ Kahvaltıdan sonra konuklar kenti gezerler, önce Mustafa Kemal Paşa'nın anıtına çelenk koyarak “büyük kahramanımıza takdir ve hürmetlerini arz ederler”, ardından, başmüfettiş Vladimir Nikolov kısa bir konuşma yapar. Belediye başkanının Kız Muallim Mektebi'nde verdiği öğle yemeğinde başmüfettiş yine sözü alır, Bulgar tarih ve coğrafya muallimlerinin Türkiye'ye düzenledikleri yaklaşık iki haftalık gezinin amacına ulaştığını, ayrıca burada gördükleri konukseverlikten memnuniyetini dile getirir. Öğleden sonra, başta Mimar Sinan'ın ustalık

¹³ *Edirne Postası*, 1932, 440.

¹⁴ *Millî Gazete*, 1932, 250.

¹⁵ Çudomir Çudomir, “*Amerikan Mercimeğı*”. *Seçilmiş Öyküleri ve Suluboya Resimleri*, çev: Hüseyin Mevsim, Kül Sanat, Ankara 2009, s. 206.

HÜSEYİN MEVSİM

eseri Selimiye olmak üzere, öteki anıtsal yapılar da ziyaret edilir. Ünlü cami hakkında efsaneler anlatılır, herkes mabedin zarif minarelerinden etkilenir. Adı geçen gazeteden edindiğimiz bilgiye göre, kentteki başlıca “ırfan ocakları da ziyaret edilir” ve Bulgarlar “gördükleri mükemmeliyetten fevkalâde memnun” olurlar. Öğleden önce 4-5 kişilik bir grup Bulgar Metropolitliği’ni, Bulgar Konsolosluğu’nu ve Valiliği ziyaret eder.

Aynı akşam Kız Muallim Mektebi konuklar onuruna “mükellef bir ziyafet ve pek muvaffak bir müsamere” verir. Yemekte Edirne Belediye Başkanı Ekrem [Demiray] ve okul müdürü Rifat Necdet’in çok samimi nutukları alkışlanır. Gazeteye göre, müdür “pek veciz bir tarzda komşu muallimlerin terbiye sistemlerine temas ve bilhassa komşular için geniş insanî duygular içinde millî terbiyenin lüzumuna işaret etti”. Yanıt olarak Simeonovo Amerikan Lisesi öğretmenlerinden Dr. İvan Panayotov, iki ülke arasında yeni yeni kurulan ilişkilerin önemini altını çizerek gençlerin ulusal ruh ve şuurda yetişmesi için eğitimin etkin rolünü vurgular.

Ardından Kız Muallim Mektebi’nin tiyatro salonunda müsamere düzenlenir. Müsamerede, Bulgar konuklara İstanbul ve Bursa gezilerinde eşlik eden karşılama komitesi üyeleri de yer alır. Bunlar daha sonra ayrılır ve otomobille İstanbul’a dönerler. Etkinliği takip eden yerli gazeteciye göre, “konserin her numarası ayrı bir kudret gösteriyor ve pek muvaffak oluyordu”. Etkinliğin programından, ulusal marşlar başta olmak üzere çeşitli marşların söylendiği, talebelerin okuduğu şiirlerin yanı sıra müzik fragmanlarının icra edildiği anlaşılır.

Bulgaristan göçmeni olan müzik öğretmeni Hamdi Bey kemanla Bulgar türkü ve melodilerinden oluşan bir potpuri sunar. Millî Gazete, müdürü ve müzik öğretmeni Yekta Bey’i [Ahmet Yekta Madran] candan kutlar. İki bölümden oluşan zengin programın içeriğine göz atıldığında, birinci bölümde: 1) Bulgar Millî Marşı, Türk İstiklâl Marşı, 2) İzmir Yollarında, 3) Gazi’ye, Türk Çocukları ve Köye Doğru şiirleri, 4) Emine, 5) Sandal, Sabah ve Akşam, 6) Die Traumerei, Mersiye, 7) Orağa Giderken, Tuna Şarkısı, Bulgar Millî Havası, La Murette de Portici “Muallimler Heyeti” parçaları görülür. İkinci bölümde de: 8) Czardas, Çoban “Teğanni”, 9) Sakarya Marşı, 10) Muallim Türk Kızları Marşı, 10) Kuzuların Cümbüşü, 11) Si j’etais roi, 12) İzmir Ögümü, Zeybek, Cumhuriyet Uğruna, 13) Suite

BULGAR TARİH VE COĞRAFYA MUALLİMLERİNİN 1932 EDİRNE ZİYARETİ

Caucasiennes, Muallim Mektepleri Marşı, 14) Sinema: Ateşten Gömlek¹⁶ dikkat çeker.

Görüldüğü gibi, müsamerenin sonuna bir sinema gösterisi de konmuştur, ancak konukların bir kısmı, yoğun günün yorgunluğuyla programın sonuna kadar dayanamazlar. Çudomir'in raporundan, gece yarısından sonra 3'e kadar devam eden müsamerayı ev sahiplerinin sabaha dek uzatıp buradan doğruca Karaağaç garına gidilmesini plânladıkları anlaşılır.¹⁷ Müsamerede sunulan müzik ve oyunlar arasından Bulgarlar, "etkileyici müzik eşliğinde ağır ve çok güzel hareketlerle oynanan bir erkek oyunu" olarak nitelendirdikleri zeybeği çok beğenirler.¹⁸ Bazı konukların niçin artık köçek oynanmadığı sorusuna, ev sahipleri, bunun ulusal dans değil, "haremin cılız yavrusu olduğu ve onunla beraber yittiği" yanıtını verirler.

Ertesi sabah altıda Karaağaç garında olan Bulgar misafirler, yağmura ve erken saate rağmen yine büyük bir kalabalık tarafından uğurlanırlar. Türk meslektaşların konukseverliği ve dikkati karşısında "teşekkürle dolu kalplerle ve portakal, kuru üzüm, tespih, sigaralık ve ucuz ipek kumaşlarıyla dolu valizlerle" Bulgar sınırına doğru yol alırlar. Başmüfettişe göre gezinin Bursa ve Edirne kısmı daha sıcak, samimi ve dostane bir ortamda geçer.

Edirne'deki eğitim-öğretim koşullarından, mekteplerin durumu ve imkânlarından etkilenen Bulgarlar sınır kentinin sosyoekonomik durumundan olumlu izlenimler edinemezler. "Edirne'de ölüm sessizliği hâkim. Hinterlandı daralan kentin ticareti iyice durmuş. Mağazalar sinek avlıyor ve hiçbir yerde oradaki kadar üstü başı yırtık insan görmedim"¹⁹ diye belirtilir. Her şeyden önce yoksulluk ve kentin iktisadî ve ticarî açıdan sıkıntı içinde ve büyük düşüşte olduğu açıkça göze çarpar. Dünyayı saran ekonomik buhranın etkisi bir yana, Yunan ve Bulgar sınırının hemen yakından geçmesi, Edirne'nin pazar imkânlarını kısıtlayarak çöküşünü hızlandırmıştır. Sınır kentinin özellikle kuzey ve doğu semtlerinde sokak

¹⁶ *Tsentralen dārjaven arhiv [Merkez Devlet Arşivi]*, 177k, 2, 396, 129.

¹⁷ Mevsim, *Pätuvaneto na Chudomir...*, s. 174.

¹⁸ Çudomir, *a.g.e.*, s. 206.

¹⁹ Aynı yerde.

HÜSEYİN MEVSİM

kaldırımları ota bürünmüş olup evler boş, avlular da muzır otuyla kaplanmıştır. Bütün bunlar, burada canlı hayatın sönme eğiliminde olduğuna işaret eder.²⁰ Nüfusu gittikçe azalan kentte pahalılık adeta el yakar ve fiyatlar İstanbul'dakilerden daha yüksektir. O yıllarda, Edirne'nin 35 bin civarındaki nüfusunun çoğunluğunu Türkler oluşturur, ancak az sayıda da olsa, kentte Bulgar da yaşar. Bunların rüştiyesi ve metropolitliği vardır.

Sonuç

Bulgaristan Çarlığı Millî Eğitim Bakanlığı'nın 1932 yılının Paskalya yortusunda düzenlediği bilimsel gezinin başlıca amacı, Bulgar tarih ve coğrafya muallimleri ve müfettişlerinin, komşu ülkede Cumhuriyet yıllarında gerçekleştirilen yenilikleri ve reformları yerinde görmek, Türk meslektaşlarıyla temas kurarak eğitim-öğretim sistemini yakından tanımak, bunun yanı sıra adı geçen kentlerdeki kültürel ve tarihsel mirası ziyaret etmek şeklinde özetlenebilir.

İstanbul, Bursa ve Edirne'yi kapsayan iki haftalık gezi sırasında Bulgar muallimler 20'ye yakın erkek ve kız muallim ve teknik mektebi, lise, İstanbul Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerini ziyaret ederler; meslektaşları ve başmüfettişlerle akşam yemeği, kabul ve konserlerde karşılaşılır; metodüğü daha yakından tanımak için tarih, coğrafya, resim ve beden eğitimi derslerine girerler. Bütün bunlar, Türk eğitim-öğretim sistemi hakkında daha bütünsel bir fikir oluşturmaları imkânını verir. Cumhuriyet'in genç kuşağın modern eğitimine verdiği övülesi önemi, okulların maddî ve teknik sağlanmışlıklarını gıptayla karışık hayranlıkla tespit ederler ve kendi ülkelerindeki koşullarla karşılaştırırlar. Etkinlik amacına ulaşır ve konuk muallimler ülkelere son derece memnun dönerler.

İstanbul ve Bursa'da olduğu gibi, gezinin son ve en kısa durağı olan Edirne'de de Bulgar heyeti samimi ve sıcak bir kabul görür. Geziye katılanların yazılı tanıklıklarında pek çok yerde ev sahiplerinin, her türlü beklentiyi aşan nezaketi ve konukseverliği övülür. Sınır kentinde de okullar düzeni ve temizliğiyle parıldarken, sosyoekonomik anlamda Edirne'nin

---

²⁰ Bonev Bonev, *V stranata na Kemal pasha. Pätmi belejki i vpechatleniia [Kemal Paşa'nın Ülkesinde. Yolculuk Notları ve İzlenimleri]*, Pechatnitsa "Zora", Kyustendil 1934, s. 65.

BULGAR TARİH VE COĞRAFYA MUALLİMLERİNİN 1932 EDİRNE ZİYARETİ

1930'ların başında büyük bir darboğaz içinde bulunduğu, bundan dolayı nüfusun azalma eğiliminde olduğu konuk Bulgar muallimlerin gözünden kaçmaz.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Tsentrallen dārjaven arhiv [Merkez Devlet Arşivi], 177k, 2, 396.

Teritorialna direktsiia “Dārjaven arhiv – Stara Zagora” [Devlet Arşivi Stara Zagora Bölge Müdürlüğü], 741k, 1, 54.

Kitaplar

BONEV, Bonev, *V stranata na Kemal pasha. Pātni belejki i vpechatleniia [Kemal Paşa'nın Ülkesinde Yolculuk Notları ve İzlenimleri]*, Pechatnitsa “Zora”, Kyustendil 1934.

ÇUDOMİR, Çudomir, *Amerikan Mercimeği, Seçilmiş Öyküleri ve Suluboya Resimleri*, Çeviri Hüseyin Mevsim, Kül Sanat, Ankara 2009.

MEVSİM, Hüseyin, *Pätuvaneto na Chudomir v Turtsiia (1932), [Çudomir'in 1932 Türkiye Gezisi]*, İzdatelstvo “Janet 45”, Plovdiv 2012.

_____, *Bulgar Yazar ve Ressam Çudomir'in 1932 Türkiye İzlenimleri*, Sbornik nauchni dokladi, Universitetsko izdatelstvo “Paisiy Hilendarski”, Plovdiv 2012.

PETROV, Liudmil, *Bālgariia i Turtsiia (1931-1941), [Bulgaristan ve Türkiye (1931-1941)]*, İzdatelstvo “İvray”, Sofya 2001.

TUĞLACI, Pars, *Bulgaristan ve Türk-Bulgar İlişkileri*, Pars Yayın, İstanbul 1984.

HÜSEYİN MEVSİM

Gazeteler

Cumhuriyet Gazetesi, İstanbul.

Edirne Postası Gazetesi, Edirne.

Millî Gazete, Edirne.

Yeni Fikir Gazetesi, Bursa.

Zora Gazetesi, Sofya.